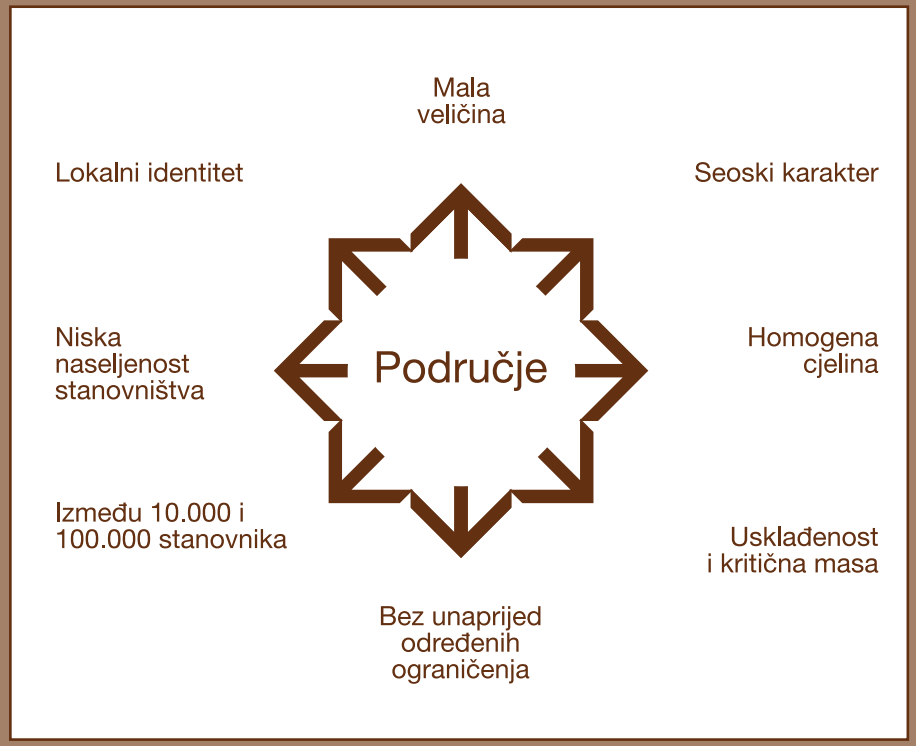
Poglavlje III

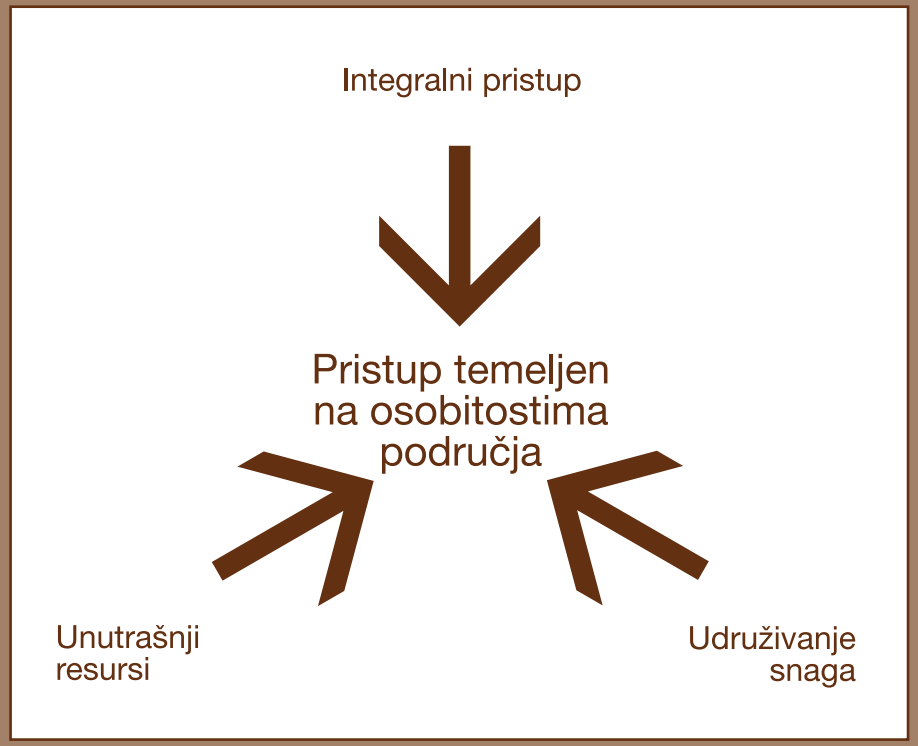
Pristup temeljen na osobitostima područja

SLIKA 2,3

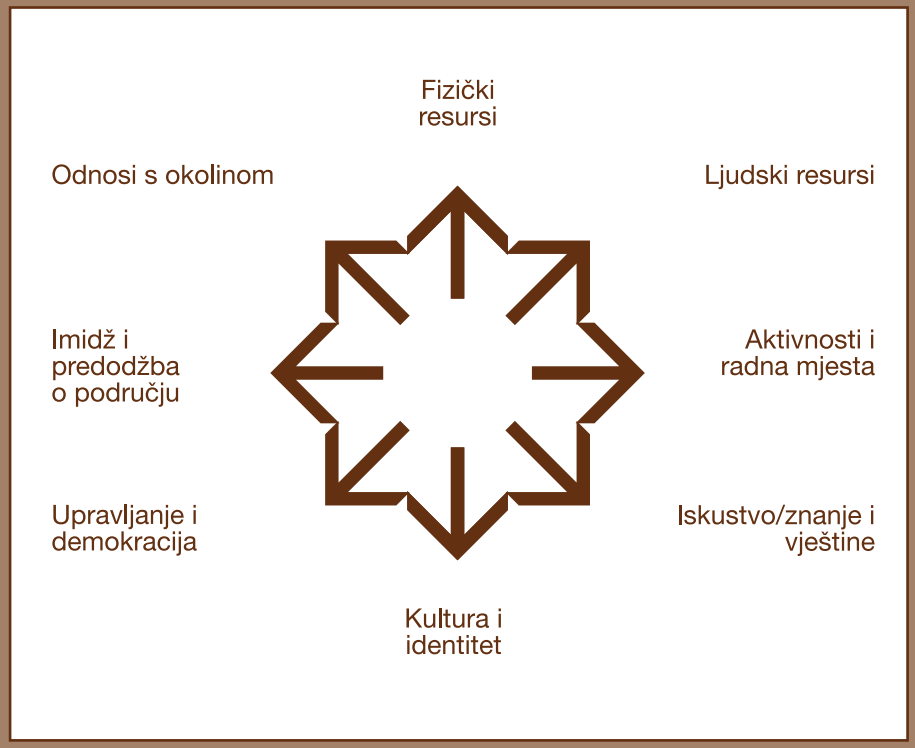
LEADER-ovo područje: kriteriji

Koncept pristupa temeljenog na osobitostima područja

Izrada profila područja

Kapital područja

SLIKA 6,7

Početna analiza

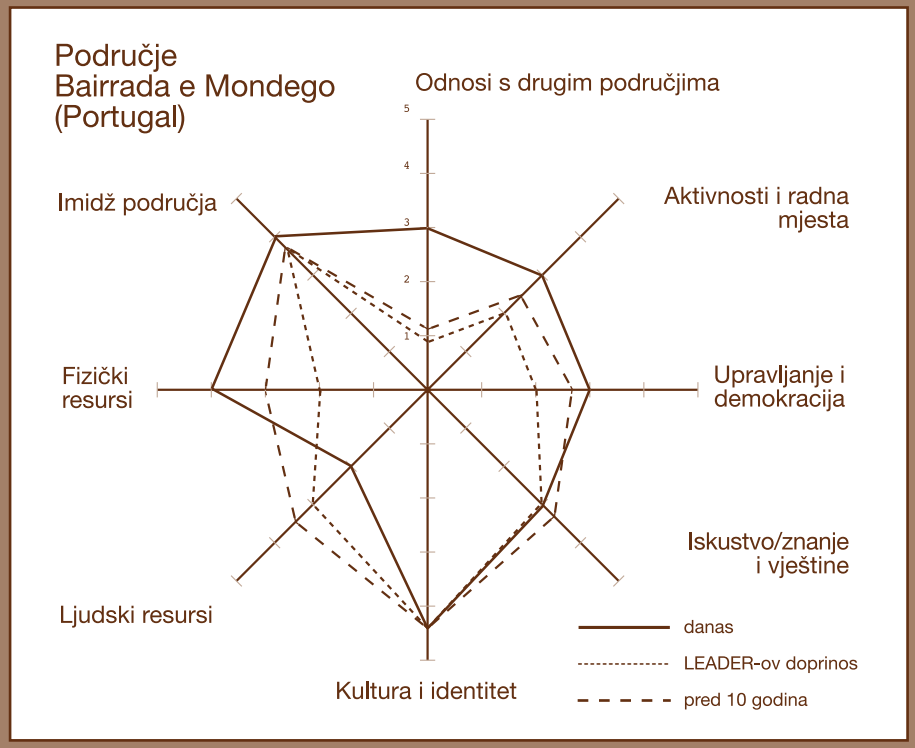
- Više od običnog snimanja trenutnog stanja
- Prvi korak je uključivanje lokalnih zajednica i ključnih dionika
- Koristi sudjelujuće metode u provedbi analize
- Stvara alternativne scenarije

Analize u hodu

Nadopune prethodnoj analizi, provode se s ciljem

- provjere kvalitete početnog smjera djelovanja;
- prepoznavanja svih neizravnih učinaka;
- prepoznavanja neravnoteža i sinergija;
- eventualnog preusmjeravanja programa.

Profil područja: sredstvo za “animiranje”

Od analize do strategije

- Učinite svima dostupne rezultate analize
- Dajte prvenstvo integralnom pristupu
- Izaberite jednu ili više zajedničkih tema
- Izgradite zajedničku viziju budućnosti područja

SLIKA 10,11

Zacrtavanje strategije: načela

- Izaberite zajedničku nit (zajedničku temu)
- Usredotočite se na proces i na cjelovitu viziju
- Izaberite jednu “ulaznu točku” ili koristite strategiju “sijača”
- Tražite višestruke učinke
- Uspostavite postupke praćenja/monitoringa i procjene uspješnosti

Stvaranje skupne dinamike oko “područnog projekta”

- koristite analizu i pripremu projekta kao sredstvo “animiranja” i dobivanja mišljenja od zajednica
- koristite “win-win” (svatko dobiva) strategiju
- procijenite sposobnost poduzimanja akcija

Primjeri strateških načela

→ Usredotočite se na komplementarnost
→ Radite na rubnim aktivnostima
→ Promičite integraciju
→ Učvrstite postojeće ili unosite raznolikosti
→ Obnovite stare ili stvorite nove vrijednosti
→ Pronađite novu ravnotežu
→ Motivirajte i potaknite dinamiku u svim sektorima
→ Privucite (potencijalno zainteresirane)

Strategiju razvoja područja u praksi najčešće čini više od gore navedenih aspekata.

Pogled naprijed

→ Kako odrediti granice nekog LEADER-ova programa?

→ Jesu li u obzir uzeti svi parametri?

→ Koje resurse valja uzeti u obzir?

→ Koja je dodana vrijednost pristupa temeljenog na osobitosti područja u usporedbi sa sektorskim pristupom?

Plan poglavlja

Pristup temeljen na osobitostima područja

POGLAVLJE 3

SLIKA 1	Pristup temeljen na osobitostima područja	
SLIKA 2	LEADER-ovo područje: kriteriji	RAZINA 1
SLIKA 3	Koncept pristupa temeljenog na osobitostima područja	RAZINA 1
SLIKA 4	Izrada profila područja	RAZINA 2
SLIKA 5	Kapital područja	RAZINA 1
SLIKA 6	Početna analiza	RAZINA 2
SLIKA 7	Analize u hodu	RAZINA 2
SLIKA 8	Profil područja: sredstvo za “animiranje”	RAZINA 2
SLIKA 9	Od analize do strategije	RAZINA 2
SLIKA 10	Zacrtavanje strategije: načela	RAZINA 1
SLIKA 11	Stvaranje skupne dinamike oko “područnog projekta”	RAZINA 2
SLIKA 12	Primjeri strateških načela	RAZINA 2
SLIKA 13	Pogled naprijed	RAZINA 2

Upućujemo na

Pristup temeljen na osobitostima područja

Priopćenja Europske komisije državama članicama

LEADER +

ref. 2000/C139/05

Priopćenje Komisije državama članicama od 14. travnja 2000. koje postavlja smjernice za Inicijativu Zajednice za ruralni razvoj (LEADER +).

Zapisi LEADER-a II

Inovacijske bilježnice

Br.4: Procjena dodane vrijednosti LEADER-ova pristupa (1999.)

Br.6: Stvaranje teritorijalne razvojne strategije u svjetlu LEADER-ova iskustva - Dio 5: Opća konkurentnost ruralnih područja (2000.)

Vodiči

Metodološki vodič za analizu lokalnih potreba za inovacijama (1996.)

LEADER-ov Magazin

Br.24: Zajedničke teme, integralni razvoj prostora (jesen 2000.)

Zapisi LEADER-a I

Tehnički zapisi

Pokretanje i upravljanje projektima za lokalni razvoj:

Iskustvo LEADER-a I (1995.)

Primjeri

Svesci "Inovacijske aktivnosti"

E10-E23

M02-M06-M14-M18-M25-M26-M27-M28-M38-M39-M47

P03-P04-P17-P22-P23-P37-P52-P53

S26-S32

T01-T06-T09

Pristup temeljen na osobitostima područja

Pristup temeljen na osobitostima područja (koristit ćemo i termin **"područni pristup"**) je jedan od temelja LEADER-ova pristupa. Za razliku od sektorskog pristupa, ovaj pristup promiče **područje** kao društveno-gospodarsku **cjelinu** koju čine ljudi, sredstva, znanje itd.

Pristup temeljen na osobitostima područja koristi nov, **sveobuhvatan** način promatranja područja, dajući osnovu za određivanje **lokalnog plana djelovanja** koji odgovara specifičnim potrebama određenog područja.

Kada se jednom taj **"područni projekt"** definira, slijedi izrada **profila** područja, i to na temelju procjene i analize njegovog **kapitala**. Tek tada se može definirati **razvojna strategija**.

Pristup temeljen na osobitostima područja

LEADER-ovo područje: kriteriji

Tekst Priopćenja Europske komisije državama članicama od 14. travnja 2000. zacrtao je smjernice LEADER-a + i definirao koncept LEADER-ova područja :

"LEADER je namijenjen **malim seoskim** područjima koja čine **jedinstvenu cjelinu/jedinicu** u fizičkom (zemljopisnom), privrednom i društvenom pogledu.

Odabrana područja moraju u svim slučajevima imati dovoljnu **usklađenost i kritičnu masu** ljudskih, financijskih i gospodarskih resursa kako bi mogla poduprijeti održivu razvojnu strategiju.

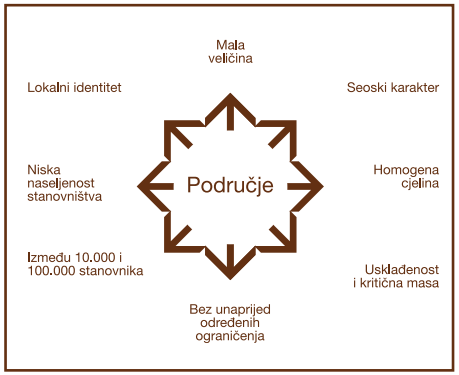
Poštujući te kriterije, može se dogoditi da se takva područja **ne poklapaju s državnim administrativnim jedinicama ili zonama uspostavljenim** s namjerom usklađivanja s Ciljevima 1 i 2 Strukturnih fondova.

Da bi se osigurao lokalni i seoski karakter odabranih područja, broj stanovnika u pravilu ne smije biti veći od 100.000 u najgušće naseljenim područjima (oko 120 stanovnika na km^2) i ne manji od oko 10.000. Međutim, u područjima s velikom ili malom gustoćom stanovništva, kakva su neka područja sjeverne Europe, mogu se dozvoliti odstupanja od ovog pravila.

Svi slučajevi umjetnog dijeljenja područja koji mogu dovesti u pitanje cjelovitost područja kao vrlo važnog kriterija neće biti prihvaćeni."

Za cjelovitu sliku razvojne strategije, koju stvaraju lokalne akcijske skupine kao dio svog razvojnog plana, treba uzeti u obzir i **lokalni identitet**.

Stoga **područje** uključuje zemljopisne, gospodarske, društvene, kulturne, političke i ostale čimbenike. Ono je proizvod svoje povijesti i odraz svoje sadašnjosti, dok istovremeno stvara uvjete za svoju budućnost. Njegov **identitet** predstavljaju njegovi stanovnici (osjećaj pripadnosti) i razmjena s "vanjskim svijetom", što pak kao odgovor stvara određeni **imidž** područja.

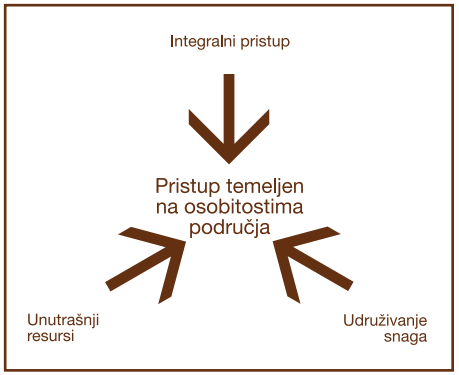
Koncept pristupa temeljenog na osobitostima područja

Pristup temeljen na osobitostima područja osigurava lokalnim dionicima stvaranje razvojne politike koja odgovara lokalnim okolnostima, resursima, jakim stranama (snagama) i ograničenjima (slabostima), potrebama i mogućnostima određenog područja.

Oslanja se na **sveobuhvatno usklađen pristup području, suradnju na svim razinama** te na **integriranju izvornih odnosno autentičnih lokalnih resursa.**

1. Sveobuhvatni pristup

Definiran kao suprotnost sektorskom pristupu, sveobuhvatan pristup uzima u obzir sve osobine određenog područja (okoliš, gospodarstvo, političku i društvenu situaciju, kulturu i baštinu i dr.) Taj pristup ima za cilj istražiti sve postojeće i moguće resurse/potencijale područja. Na primjer, on će uzeti u obzir i dijelove stanovništva koji su najčešće isključeni (marginalizirane skupine) ili će se truditi obnoviti tradicionalna znanja i vještine koji padaju u zaboravi i sl.

2. "Usklađenost" - suradnja na svim razinama (lokalno partnerstvo i pristup odozdo prema gore)

Predstavnici javnog i privatnog sektora okupljeni u lokalno partnerstvo stvaraju razvojni program područja u suradnji s lokalnom zajednicom te o njemu pregovaraju s regionalnom ili državnom vlašću.

Sveobuhvatna vizija budućnosti područja, zajednička svim lokalnim čimbenicima, stvara se postupno. Stvaranje oglednog **lokalnog parnerstva** u koje su uključeni "nositelji razvoja", predstavnici vlasti i grupe u zajednici, osnova je za uspjeh ovog modela razvoja.

Pristup na temelju osobitosti područja zagovara i novi tip odnosa između lokalne zajednice i razvojnih programa potičući **uključivanje, konzultativni proces i "usklađivanje" (partnerski rad) sa zajednicom**. U cilju ostvarenja takvih odnosa koristi se "sudjelujuća demokracija" i pristup odozdo prema gore. To se ostvaruje "animiranjem/pokretanjem stanovništva na djelovanje", informiranjem javnosti, stvaranjem foruma za razmjenu ideja i informacija, organiziranjem seminara i radionica, "potragom za" i poticanjem novih projekata i dr.

3. Povezivanje domaćih-izvornih resursa

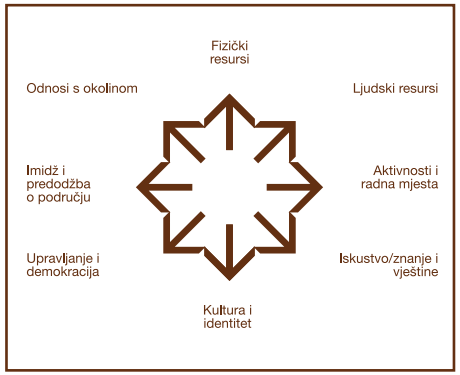
Lokalni (domaći-izvorni) resursi mogu biti fizički, okolišni, kulturni, ljudski, gospodarski, financijski, institucionalni ili administrativni. Posebno obratite pažnju na činjenicu da za održivi razvoj nisu zanimljivi samo "iznimni" resursi. Baš naprotiv, većinom "obično" lokalno naslijeđe ili nešto što je tijekom godina izgubilo značaj postaje važno i vrijedno za obnoviti. To je čest slučaj s očuvanjem starih vještina (vezenje u Portugalu, priprema tradicionalnih prehrambenih proizvoda u Grčkoj i Italiji itd.). Te djelatnosti obnovom i profesionalizacijom dobivaju na dodanoj vrijednosti i kao takve postaju temelj novih poslovnih pothvata.

Upravo ovaj pristup ilustrira definiciju **održivog razvoja.**

Izrada profila područja

Nadalje, profil područja je moguće izraditi na temelju osam kriterija od kojih se svaki može dalje raščlanjivati ovisno o specifičnosti situacije i potrebama:

1. **Fizički resursi** i upravljanje njima (posebice prirodne vrijednosti, objekti i infrastruktura, povijesno i arhitektonsko naslijeđe itd.).
2. **Ljudski resursi** (ljudi koji žive na tom području, koji su tamo osnovali svoj dom ili su ga napustili; demografske značajke i socijalna situacija zajednice).
3. **Aktivnosti** (poduzeća, djelatnost/sektor, položaj u tom sektoru, veličina, stupanj zemljopisne koncentracije itd.) i **poslovi** (struktura, stabilnosti, uvjeti zapošljavanja itd.).
4. **Znanje i vještine** (opće i specifično, vladanje tehnologijom, sposobnost istraživanja i razvoja itd).
5. **Kultura i identitet** područja (vrijednosti zajedničke svim mještanima, njihovi interesi, stajališta, načini nagrađivanja, navike i običaji itd).
6. Razina **“upravljanja”** (lokalne institucije i uprava, politička pravila igre, predstavnička tijela, odnosi među navedenim dionicima, stupanj samostalnosti u upravljanju razvojem, uključujući financijske resurse) i **demokracije** (oblici savjetovanja i sudjelovanja).
7. **Imidž i predodžba o području** (u očima samih stanovnika i stranaca), komunikacija u zajednici.
8. **Odnosi s okolinom** (posebice stupanj uključivanja područja na raznovrsna tržišta, kontakti s drugim područjima, mreže razmjene itd).

Kapital područja

Skup opipljivih i neopipljivih elemenata

“Kapital” područja je dinamičan koncept. On je proizvod prethodno navedenih osam dijelova i predstavlja sve raspoložive **opipljive i neopipljive elemente**, od kojih neki mogu predstavljati vrijednosti, a drugi ograničenja.

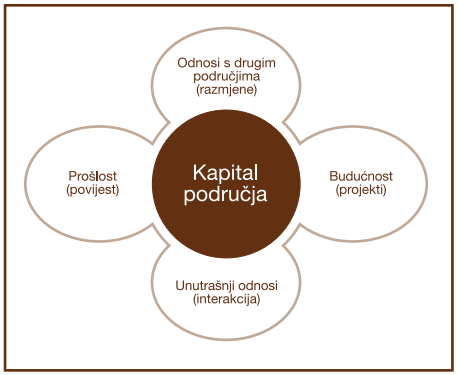
Kapital područja je ono što čini bogatstvo nekog područja (ljudi, aktivnosti, krajolici, nasljeđe, znanje itd.) i nije puki “inventurni popis”, već način na koji se promatraju i analiziraju jedinstvene vrijednosti nekog područja na kojima se može temeljiti budući razvoj.

Složena cjelina unutar prostorne ili vremenske dimenzije

Područje je **živ prostor** s više lica koji se razvija tijekom vremena. Svako je seosko područje rezultat **prošlosti, sadašnjosti i budućnosti**. Ne želeći biti zarobljeno u prošlosti, svako područje se razvija propitivanjem vlastite prošlosti, uspoređivanjem s drugim područjima, analiziranjem uspjeha i neuspjeha, planiranjem budućnost na temelju analiza i zajedničke vizije lokalnih dionika.

Kapital područja se može prikazati kao krug smješten na presjecištu dviju osi (prošlost-budućnost i unutrašnji-vanjski odnosi). Taj se krug stalno širi te se dodatno razvija elementima izvučenim iz prošlosti (povijest), budućnosti (projekti), unutrašnjim čimbenicima područja (interakcija između dionika, institucija, lokalnih mreža) i odnosima s vanjskim svijetom (razmjena s vanjskim tržištima, institucijama i mrežama).

Metodologija analize kapitala područja, ukoliko zaista želimo stvoriti projekt, mora uključivati **početnu analizu** i **analizu u hodu**.

Početna analiza

Provedba temeljite "analize" područja jedan je od glavnih preduvjeta za uspjeh ovakvog pristupa ruralnom razvoju.

Više od obična snimanja stanja

Analiza nije ograničena na jednostavno snimanje stanja, nego uzima u obzir jake i slabe strane područja te moguće načine za pokretanje ili jačanje lokalne razvojne dinamike. Ona prepoznaje poduzete aktivnosti i probleme - sadašnje i buduće - otkrivajući čimbenike pomoću kojih se mogu pokrenuti aktivnosti, kao i ponašanje koje dovodi do razvoja projekata.

Analiza je najčešće i prva prilika za uključivanje mještana i ključnih dionika

Provedba analize je prva prilika da se uključi mještane - različitim oblicima savjetovanja, kao i **glavne društveno-gospodarske dionike** kojih se problematika tiče.

Korištenje sudjelujućih metoda = prednost

Korištenje sudjelujućih metoda ("animiranje", informiranje, edukacija, "potraga" za mogućim projektima itd.) već pri provedbi analize pomaže boljem uključivanju lokalnog stanovništva, što dovodi do osjećaja pripadnosti lokalnom projektu. To u konačnici olakšava postizanje konsenzusa oko planiranih mjera podrške.

Stvaranje alternativnih scenarija

Analiziranjem postojećih veza između različitih sektora, dionika i područja, možemo doći do novih i često neočekivanih mogućnosti ili novih načina djelovanja koji mogu unijeti novu dinamiku u razvoj područja. Istražujući alternativne scenarije analiziramo rizike i dugoročne mogućnosti i prilike, otkrivajući više mogućih pravaca djelovanja. U ovom dijelu posla od velike je važnosti zastupljenost širokog kruga lokalnih interesnih skupina.

- → Više od običnog snimanja trenutnog stanja
- → Prvi korak je uključivanje lokalnih zajednica i ključnih dionika
- → Koristi sudjelujuće metode u provedbi analize
- → Stvara alternativne scenarije

Analize u hodu

Da bi se ocijenilo kako odabrani pristup ruralnom razvoju napreduje, potrebno je uspostaviti **sustav praćenja (monitoriranja)** koristeći **povremene procjene i analize u hodu.**

Iako je početna analiza temelj za pokretanje i uspostavu dinamike projekta, ona je tek prvi **korak** u procesu pokretanja, odnosno razvoja projekta. Sljedeći korak svakako mora biti povremena **dorada početne analize** i to **provođenjem analize u hodu.**

Navedeno omogućuje da se:

- **kontinuirano uči na temelju** poduzetih aktivnosti i **procijeni smislenost početnog smjera djelovanja**;
- **prepoznaju svi** predviđeni ili nepredviđeni **neizravni učinci** provedenih aktivnosti i preraspodjela budućih aktivnosti unutar globalnog pristupa;
- **prepoznaju moguće neravnoteže i međusobno pojačanje djelovanja** - razvoj projekta je niz “malih pobjeda” ili razmjernih neuspjeha; iz toga ničU nove zamisli i aktivnosti;
- **pomakne fokus lokalnog programa razvoja** tijekom provedbe, **ostajući unutar financijskog plana** (u stvari, kad se program jednom pokrene, moguće su samo manje prilagodbe unutar dogovorenog proračuna).

Nadopune prethodnoj analizi, provode se s ciljem

- provjere kvalitete početnog smjera djelovanja;
- prepoznavanja svih neizravnih učinaka;
- prepoznavanja neravnoteža i sinergija;
- eventualnog preusmjeravanja programa.

Profil područja: sredstvo za “animiranje”

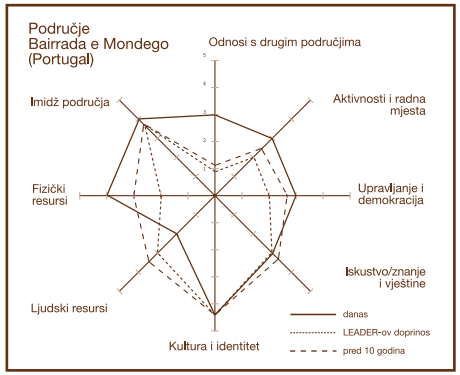
Kako bi se na kvalitetan način dobio uvid u situaciju u nekom području, a prije provedbe analize, bilo bi korisno ispitati sve karakteristične komponente promatranog područja u određenom vremenskom periodu. Na temelju grafičkog prikaza moguće je promatrati razvoj nekog područja u određenom periodu, te razmotriti sve komponente (snage i slabosti) i procijeniti potencijale i resurse područja koji bi mogli biti prikladni za buduće projeke.

U dijagramu je za svaku komponentu pridružena ljestvica* od 0 do 5, u rasponu od “beskorisno” (0) do “vrlo loše” (1), “loše” (2), “prosječno” (3), “dobro” (4) i “vrlo dobro” (5). Ove se različite ocjene zatim projiciraju u osmostran grafički prikaz, koji održava sliku područja, odnosno “profil područja”.

Naravno, objektivna vrijednost ovakvog grafičkog prikaza je ograničena, ali omogućuje skupinama lokalnih dionika definirati i usporediti svoje vizije područja. Prikaz treba prvenstveno smatrati **sredstvom za “animiranje”** koje omogućuje dobivanje pojedinačnih mišljenja lokalnih dionika koja se onda mogu uspoređivati i usuglašavati. Taj proces rezultira stvaranjem zajedničke procjene temeljene na uvidu lokalnog stanovništa u situaciju nekog područja.

Usporedbom prikaza koje smo pripremili u različitim fazama provedbe programa, moguće je uočiti promjene koje su se u međuvremenu dogodile te identificirati “gubitke” i “dobitke”. Primjerice, može se napraviti prikaz nekog područja za stanje prije 10 godina, te se zatim taj prikaz može usporediti sa sadašnjim stanjem. Može se čak napraviti usporedna analiza o tome kako bi se područje razvijalo s provedbom LEADER-a ili bez njega.

U svakom slučaju, jedna od glavnih prednosti ovog načina procjene jest ta što potiče **iskazivanje stajališta i diskusiju među dionicima**. Koristeći ga kao pomagalo za “animiranje”, olakšava šire sudjelovanje dionika u zajednici i bolju usklađenost razvoja područja.

* vidi III/8

Od analize do strategije

Puna vrijednost analize “kapitala područja” dolazi do izražaja prilikom izrade lokalnog programa ruralnog razvoja.

Tijekom provedbe tog procesa treba ostvariti **četiri prioritetna cilja:**

- **Rezultati analize moraju biti dostupni svima**; oni najčešće ukazuju na inovacijske potrebe nekog područja. Ovaj korak proizlazi iz prethodnog uključivanja lokalne zajednice i njenih dionika.
- **Dati prvenstvo integralnom pristupu** (što će donijeti opću usklađenost i omogućiti određivanje prioriteta te svrstavanje ciljeva i aktivnosti po važnosti). Integralni pristup pomaže prepoznati i razmotriti **postojeće zemljopisne, gospodarske, društvene i kulturne neravnoteže i moguće sinergije**, s ciljem razmatranja odnosa među planiranim aktivnostima i razvijanja novih mogućnosti tijekom vremena. Integralni pristup predstavlja osnovnu nit koja se provlači kroz čitav proces.
- **Izabrati jednu ili više zajedničkih tema** koje imaju inovacijski karakter i izglede za dugoročnost/budućnost. Zajedničke teme djeluju kao temelj za razvoj projekata. Odabrane će teme svoju kvalitetu dokazati ukoliko odgovaraju na stvarne potrebe zajednica, a ujedno su i **poluga** za pokretanje novih inicijativa.
- **Izgraditi zajedničku sliku budućnosti područja** - Stvaranje ovakve zajedničke slike budućnosti na temelju zajedničkih tema zasniva se na povjerenju, kao i sposobnosti prilagodbe prepoznatoj situaciji. Ova dva pristupa često koriste pojedinci i ustanove pa bi bilo dobro otvoriti široku javnu raspravu, što traži dosta vremena.

- Učinite svima dostupne rezultate analize
- Dajte prvenstvo integralnom pristupu
- Izaberite jednu ili više zajedničkih tema
- Izgradite zajedničku viziju budućnosti područja

Zacrtavanje strategije: načela

U okviru LEADER-a provedeno je više "pokusa" koji su korišteni kao modeli za izradu strategije koja se zasniva na pristupu temeljenom na osobitostima područja:

Zajednička nit

Većina LEADER-ovih područja se odlučila razviti osobite lokalne vrijednosti kao svoju zajedničku nit. Samo je manji broj zajednica sposoban svoj razvoj temeljiti na standardiziranim i unificiranim proizvodima ili uslugama (ali još koliko dugo?).

Pristup usredotočen na proces i na cjelovitu viziju budućnosti

Ovaj **pristup, koji se razvija korak po korak**, omogućuje smještanje strategije u prostor i vrijeme. Aktivnosti se postupno razvijaju, slijedeći jedna drugu i polako se sve više usavršavaju.

- → Izaberite zajedničku nit (zajedničku temu)
- → Usredotočite se na proces i na cjelovitu viziju
- → Izaberite jednu "ulaznu točku" ili koristite strategiju "sijača"
- → Tražite višestruke učinke
- → Uspostavite postupke praćenja/monitoringa i procjene uspješnosti

Nadalje, integralni pristup obvezuje sudionike lokalnog razvoja da gledaju dalje od "jednostavnih" oblika suradnje prema "zahtjevnijim" oblicima, a to znači široko okupljanje različitih interesnih skupina u proces planiranja. Ta "organska" slika budućnosti jača djelovanje svake poduzete aktivnosti.

Izbor na početku:

koristiti jednu "ulaznu točku" ili strategiju "sijača"

Postoji više načina za pokretanje provedbe strategije razvoja nekog područja.

Uži način djelovanja je strogo usmjeren i koristi **jednu "ulaznu točku"**, odnosno odabiru se teme prepoznate u analizi kapitala područja. U okviru te strategije odabire se samo jedna tema ili cilj djelovanja, kao npr. promocija vrijednosti nekog područja, razvoj obnovljivih izvora energije i dr. Moguće je kombinirati i više aktivnosti u cilju osnaživanja gospodarskog sektora, očuvanja ili obnove lokalne baštine i dr.

Za razliku od prethodne, **strategija "sijača"** se sastoji u pokretanju više raspršenih (nepovezanih) aktivnosti u nadi da će se jedna ili više njih "uhvatiti". Ova se strategija češće koristi u područjima u kojima su resursi skromniji, a inicijative za razvoj rjeđe. Vremenom, kad se kapaciteti za pokretanje inicijativa razviju, aktivnosti mogu biti usmjerenije.

Sustavno traženje višestrukih učinaka

Svaki proces koji ima za cilj razvoj kapitala područja treba se temeljiti na postizanju višestrukih učinaka. Mogu se provoditi raznovrsne aktivnosti:

- Aktivnosti čiji efekti mogu utjecati na druge projekte (stvaranje prepoznatljivog branda, osnivanje turističkih informacijskih centara i sl).
- Aktivnosti s ciljem stvaranja novih načina i oblika organiziranja.

Postavljanje mehanizama praćenja (rezultata) i procjena trenutnih aktivnosti

Sva iskustva iz prethodno provedenih projekata - uspjesi i neuspjesi, poteškoće s kojima se susretalo i pronađena rješenja - proširuju znanje o “kapitalu područja” i omogućuju razradu strategije. Zato je važno stvoriti mehanizme koji nam omogućuju prikupljanje ovakvih podataka koje možemo koristiti kao pouku za rad u budućnosti. Važno je da sva stečena iskustva koristimo što je više moguće te da ih podijelimo s uključenima u izradu strategije. S tim je ciljem korisno sva ta iskustva u pisanom obliku sačuvati te ih podijeliti s ostalima na okruglim stolovima ili sastancima. Praćenje i procjena čine nedjeljiv dio svake strategije.

U svakom slučaju, strategija predložena u razvojnom planu mora jasno pokazati da nije puka zbirka projekata ili sektorskih mjera, nego **objedinjena cjelina usklađenih aktivnosti.**

Stvaranje skupne dinamike oko "područnog projekta"

Uključivanje svih lokalnih dionika (uključivši i predstavnike uprave) u strategiju od temeljne je važnosti za njezin uspjeh.

Postoji nekoliko mogućih pristupa kako bi se ostvario ovaj zahtjevni cilj:

→ **Analiza i priprema projekta neka budu sredstvo "animiranja" i usklađivanja mišljenja** - Udruživanjem mještana, postavljanjem relevantnih pitanja i poticanjem interakcije moguće je postupno bolje upoznati neko područje. To također omogućuje bolje istraživanje resursa područja, bez da se najjačima ili onima koji su najbolje pozicionirani u zajednici daje prednost.

→ **Rukovoditi se principom "svatko dobiva" ("win-win")** - Mnogi dionici se neće uključivati ukoliko ne pronađu korist za sebe. Upravo je zato osobito važno rješavati lokalna pitanja na temelju principa da "svatko dobiva". Kako bi to ostvarili, potrebno je pronaći zajedničke temelje/polazišnu točku među uključenim akterima u zajednici ili osigurati kompenzacijske mehanizme za one koji će odabranom strategijom pretrpjeti određene štete.

→ **Procijeniti sposobnost pokretanja aktivnosti** - Iskustvo je pokazalo da su **tri čimbenika** u lokalnoj akcijskoj skupini važni za uspjeh:

- **Reprezentativnost** lokalne akcijske skupine (mora jamčiti kvalitetu, a odabir članova treba odgovarati odabranim strateškim ciljevima).
- Stvarno **vodstvo** koje pokreće želja za promjenom.
- Način **organiziranja** skupine mora biti prilagođen odabranoj strategiji.

→ koristite analizu i pripremu projekta kao sredstvo "animiranja" i dobivanja mišljenja od zajednica

→ koristite "win-win" (svatko dobiva) strategiju

→ procijenite sposobnost poduzimanja akcija

Primjeri strateških načela

Razina kapitala područja, odnosno razina njegovih trenutnih resursa, izravno utječe na odabir i širinu strateških načela za razvoj nekog područja. Zato je važno naglasiti da strategije koje su pripremljene za područja gdje je proces razvoja već započeo nisu pogodne za područja u kojima sve aktivnosti treba početi od nule.

Uzimajući u obzir samo dvije komponente kapitala područja - "aktivnosti i poduzeća" i "upravljanje" - moguće je opisati osam tipova strategija:

→ **Usredotočiti se na komplementarnost** - Ova se strategija temelji na aktivnostima čiji raznoliki dijelovi mogu dati novu dinamiku u već postojećem procesu razvoja i ojačati ga (npr. ulaganja u cilju jačanja gospodarskog razvoja ili pokretanje malih pilot-projekata kako bi se procijenile promjene u odabranim sektorima).

→ **Raditi na rubnim aktivnostima** - Ova se strategija primjenjuje u slučajevima gdje lokalna akcijska skupina ima malo utjecaja na gospodarske snage koje dominiraju lokalnim procesom razvoja. U tom slučaju lokalna akcijska skupina osnažuje "rubne" aktivnosti koje mogu nadopuniti ili pak preusmjeriti aktivnosti koje su već u tijeku ili ponovo razviti zanemarene resurse.

→ **Promovirati integraciju** u područjima gdje nije razvijena kultura suradnje, a inicijative i aktivnosti su vrlo raspršene. Razvoj takvih područja može se osnažiti stvaranjem veza i suradnjom među postojećim, vrlo raspršenim nositeljima razvoja i sektorima. Zajednički interesi koji ujedno imaju i međusektorski karakter često se koriste kao temelj za razvoj ove strategije.

→ **Učvrstiti ili unijeti raznolikost** - Ova strategija se temelji na uvođenju novih proizvodnih linija u sektor ili proizvodnu granu koji prevladava u nekom području, a s ciljem poboljšanja kvalitete proizvoda. Druga mogućnost unutar iste strategije je provedba pilot-projekata za uvođenje novih proizvoda i/ili usluga u novim sektorima (diversifikacija).

→ **Obnoviti stare ili stvoriti nove vrijednosti** - Najčešće korištena strategija LEADER-ovih lokalnih akcijskih skupina koje najčešće djeluju u područjima gdje resursi i znanje polako nestaju. U tom slučaju rješenje je utvrditi da li prošlost u sebi nosi skrivene potencijale koji bi mogli dovesti do pokretanja "suvremenih" i tržišno konkurentnih proizvoda.

→ **Pronaći novu ravnotežu** - Strategija nužna tamo gdje se moraju pružiti bolje mogućnosti posebno ranjivim zajednicama ili onima koje žive u područjima koja posebno zaostaju u razvoju.

→ Usredotočite se na komplementarnost
→ Radite na rubnim aktivnostima
→ Promičite integraciju
→ Učvrstite postojeće ili unosite raznolikosti
→ Obnovite stare ili stvorite nove vrijednosti
→ Pronađite novu ravnotežu
→ Motivirajte i potaknite dinamiku u svim sektorima
→ Privucite (potencijalno zainteresirane)

Strategiju razvoja područja u praksi najčešće čini više od gore navedenih aspekata.

→ **Motivirati i potaknuti dinamiku u svim sektorima** - Takve su strategije općenito usmjerene na obnovu povjerenja lokalnih zajednica u vrijednost lokalnih resursa i u njihovu vlastitu sposobnost da pokreću aktivnosti i da budu inovativni. Strategije poput ove često povezuju dva tipa podrške: osiguravanje tehničke i/ili financijske pomoći ("početnog udarca") malobrojnim postojećim nositeljima razvoja kako bi se potaknula dinamika u svim sektorima. U slučajevima gdje vlada velik nedostatak potencijalnih voditelja projekata, navedena podrška se može proširiti na "sve što se miče".

→ **Privući** - U područjima s vrlo malim brojem stanovnika i gdje vlada manjak inicijativa može se graditi "politika gostoljubivosti" kako bi se iskoristile sve lokalne mogućnosti koje bi privukle nove stanovnike.

Strategiju područja u praksi najčešće čini **nekoliko gore opisanih načela**.

Pogled naprijed

Koji se kriteriji općenito koriste za definiranje prostora djelovanja razvojnih politika? Odgovaraju li ovi kriteriji za provedbu opće analize područja?

Što bi trebala biti granica za pokretanje ili proširenje LEADER-ova pristupa? Treba li sadašnju granicu izmijeniti, ako treba - zašto?

Kakva je razmjerna važnost sljedećih čimbenika za određivanje područja nekog LEADER-ova programa?

1. prethodno postojanje "područnog projekta"
2. kritična masa stanovnika i aktivnosti
3. povezanost nositelja razvoja s kulturnim identitetom područja
4. ostali čimbenici

Koji lokalni resursi pogoduju razvoju?

1. prirodni potencijali (voda, kakvoća okoliša itd.)
2. poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
3. kultura i povijest područja
4. gospodarski i financijski resursi (poslovna mreža)
5. ljudski potencijali (stupanj naobrazbe stanovništva, postojanje civilnih inicijativa i dr.)
6. institucionalni resursi (organizacijske vještine)

Koji resursi bi se mogli bolje ili potpunije iskoristiti?

Kakav poseban doprinos može dati "pristup temeljen na osobitostima područja"?

1. Jasnije prepoznati lokalne probleme i potrebe?
2. Jasnije prepoznati i iskoristiti lokalne resurse?
3. Pojačati osjećaj pripadnosti i identiteta?

→ Kako odrediti granice nekog LEADER-ova programa?

→ Jesu li u obzir uzeti svi parametri?

→ Koje resurse valja uzeti u obzir?

→ Koja je dodana vrijednost pristupa temeljenog na osobitosti područja u usporedbi sa sektorskim pristupom?